

GYÓGYSZERÉSZETTÖRTÉNETI KÖZLEMÉNYEK

Gyógyszerészet 52. 221-222. 2008.

Kazay Endre neves magyar gyógyszerész oktatási tevékenysége

¹Dr. Lárencz László és ²Szmodits László

Kazay Endre (1876-1923) neves magyar gyógyszerész valamennyi munkahelyén ápolta kapcsolatát a gyógyszerésztudománnyal. A gyógyszerészi munkát mindig a gyógyszerészi gyakorlat szemszögéből vizsgálta. Mindig valami újat kívánt adni a gyógyszerészeknek. Megosztotta tapasztalatait a kollégákkal, így oktatva őket, hogyan lehet egy gyógyszert még jobban elkészíteni. Oktatási tevékenységével a Magyar Gyógyszerésztudományi Társaság alapítása és a szervezett gyógyszerész-továbbképzés bevezetése előtti időben a továbbképzést is szolgálta. A III. Magyar Gyógyszerkönyv 1909-ben jelent meg. Az új gyógyszeralapanyagokról és a vizsgálati módszerekről már Kazay is tartott előadást.

Kazay tankönyvei

A XIX. század második felében világszerte fellebbült a szerves kémia, azonban hazánk visszamaradt ezen a téren. Ebben az időben csak a természetes szerves vegyületeket vizsgálták Magyarországon és a tankönyvek teljes hiánya igazolja, hogy akkoriban a kutatásra ösztönzően ható szerves kémiai vegyipar hazánkban még nem volt.

A szerves vegyületek szintézise, kutatása a gyógyszeripar fejlődésével indult meg hazánkban. Kazay Endre a nagyon jelentős és sikeres négy kötetes Gyógyszerészi Lexiconja (1900-1901) után még szigorló egyetemista korában írta és jelentette meg 1903-ban az „Organikus chemia alapfogalmai” című litografált egyetemi jegyzetét. Ennek bővített kiadása már 1908-ban könyv alakban megjelent. Hosszabb ideig tanultak ezekből a gyógyszerészhallgatók. Ebben az időben a vegyészhallgatók dr. Lengyel Béla egyetemi tanár organikus kémiai jegyzetéből (1903), az állatorvos-hallgatók dr. Bugarszky István és dr. Liebermann Leó professzorok Kémia könyvéből (1908), a magyaróvári gazdasági akadémia hallgatói pedig dr. Nuricsán József 1906-ban megjelent Szénvegyületek kémiája c. könyvéből tanultak. Ezeket egészítette ki Bartal Aurél „Szerves vegyületek előállításai” c. kötete (1909) és Kazay Endre „III. Magyar Gyógyszerkönyv elemző módszerei” c. jegyzetét (1913) is sokan forgatták abban az időben.

Kazay a Gyógyszerészhallgatók Egyesületében gyakran tartott előadásokat a gyógyszerészi gyakorlat egyes problémáiról. Egyik előadásában „A fluid extractumok kémiája, különös tekintettel az Extractum

chinae fluidumról” címmel értekezett. Az előadásról megjelent cikk írója kiemelte Kazay nagy tudását és kitűnő előadó képességét [1].

Kazay, mint a Drogista Szakiskola tanára

Az 1884. évi XVII. számú ipartörvény 10. §-a állami engedélyhez kötötte a drogista szakma gyakorlását, a törvény 67. §-a pedig a szakképzésről intézkedett [4]. A drogisták a vegyszerek, pipere-, valamint háztartási cikkek kis- és nagykereskedelmi forgalmazásával foglalkoztak [2, 3] és t.k. a korabeli gyógyáru-nagykereskedelmi vállalatoknál (Kochmeister utódai, Neruda, Thallmayer-Seitz cégek) működtek. Ebben az időben jelentős szerepük volt a szakiskoláknak, így a drogisták hosszabb ideig napirenden tartották szakképesítésük megoldását. Törekvésüket erősítette, hogy a XX. század első évtizedeiben az általános műveltség nemcsak társadalmi, hanem még politikai fogalom is volt, így a szakképzett embert a polgári társadalom teljes értékű tagjaként ismerték el.

Hosszú előkészület után dr. Festetich Géza, Budapest egykori tanügyi tanácsnoka az 1909/1910. tanévtől engedélyezte a Drogista Szakiskola indulását [5]. Az iskola a fővárosi VIII. kerületi Röck Szilárd utca 13. alatt, a Kereskedelmi Szakiskola épületében nyílt meg. Az iskola élére dr. Száhlender Lajos (1877-1946) gyógyszerészt nevezték ki [6]. A tanári karban gyógyszerészeket is alkalmazott, így Kazay Endrét, dr. Weber Dezsőt (1883-1952) és másokat. Kazay itt 1915. szeptemberig osztályfőnök is volt [7, 8]. Az iskolában a vegytant oktatta. A tanév végén minden tanuló Értesítőt kapott, melyet a munkáltatójával is láttamoztatni kellett. Az iskola sikeres elvégzésével elnyerték a drogista szakképesítést. Erről Kazay így írt Blahó Mária sógornőjének: „az iskolámat már megszoktam... Tanítványaim szorgalmasan tanulnak, jó kedvvel jönnek hozzám, mert érdekessé teszem a magyarázatot egyszerű példákkal” [9].

Kazay oktatási tevékenysége Vértesacsán

Kazay Endre a Bihar megyei vaskóhi gyógyszertár vezetése mellett csak úgy tarthatta meg az előadásait, ha a kérdéses napon átmenetileg zárva maradt a gyógyszertára, de ez nem akadályozta oktatási tevékenységében. Utolsó munkahelyén, a Fejér megyei Vértesacsai községében is felkérték előadások tartására a helyi

érdeklődőknek. A mézről, a teafélékről, a gyógynövénygyűjtésről és a gyógynövények hatásáról, a barlangkutatásról, a világmindenségről és egyéb témákról adott elő. „Az ember helye a természetben” címen 1922 decemberében tartott előadóiülésén előrevetítette korunk egyik problémáját, a természetes környezet pusztulását. Erről így írt 1922. december 17-én a Nagybányán élő szüleinek: „az ipar és a technika fejlődésével egyre inkább beavatkozunk a természet rendjébe. (...) Hiába csapoljuk le a mocsarat, mely a folyók derítőjének szolgál. (...) A szennyezett víz a városok és az ipar fejlődésével egyre több lesz. Lehet, hogy nincs messze az idő, amikor majd Földünk embereinek ez már problémát jelent” [10].

Vértesacsán az I. világháború végén felkérték, hogy gyógyszerészi munkája mellett a helyi iskolában a vizsza nem tért tanárok helyett a közismereti tantárgyakat oktassa. A fizika és kémia mellett az emberi szervezet felépítésére, működésére és alapvető egészségtani ismeretekre is oktatta a tanulókat. Itt is hamar figyelmet keltett bemutatott kémiai kísérleteivel. Az iskolai órarend szerint hétfőn, szerdán és pénteken számtant, kedden és csütörtökön fizikát és kémiát, szerdán és szombaton pedig az emberi szervezet felépítését, működését adta elő. A falu környékén termő gyógynövények gyógyászati alkalmazásairól is értekezett. Mivel diákjait a háború tudományos ismeretei is érdekelték, elmondta, hogyan lehet hadi kenyeret készíteni, hogyan távolíthatjuk el szénnel a mérgeket? A lövedékek pontos becsapódásáról is előadott 1920-ban.

Utolsó budapesti előadását 1923. március 6-án tartotta „a tabletták komprimálása közben beálló kémiai változásokról”. Megállapította, hogy a nagyobb préselési erő káros kémiai változásokat is okozhat. Így a fenoltalein tabletták megvörösödhetnek, a káliumjodid tablettából pedig elemi jód szabadulhat fel.

A már régóta betegeskedő Kazayt a budapesti utazás nagyon megviselte. Betegsége alatt néhány hétre bezárt a gyógyszerértár. Vértesacsán hunyt el 1923. április 20-án. Személyében egy jelentős kiválóságot veszítettünk el, aki gyógyszerészi tevékenysége mellett

hivatásának tekintette nagy tudása átadását a kollégáinak. Kazay 250 publikációjának teljes bibliográfiáját tartalmazza dr. Lárencz László tanulmánya, melyet a Galenus Kiadó a „Gyógyszerészeti Lexicon” reprint kiadásához mellékel [11].

A Vértesacsai Általános Iskola vezetői már 1989-ben felvetették, hogy iskolájukat Kazay Endréről nevezzék el. Sajnos akciójuk eredménytelen maradt. Most ismételtén javaslatot teszünk, hogy a Vértesacsai Általános Iskola felvehesse *Kazay Endre* nevét. Reméljük, hogy mostani javaslatunkat már figyelembe veszik az illetékesek

IRODALOM

1. Gyógyszerészek Lapja, Budapest, 116-117 (1913) –
2. Lárencz L.: A Fővárosi Drogista Szakiskola és a drogista szakma oktatásának története. *Communicationes de Historiae Artis Medicinæ*. Budapest, 170-173. kötet, 139-143 (2000) –
3. Kazay E.: Gyógyszerészi Lexicon. II. kötet, Nagybánya, 277 (1900) –
4. Magyar Törvénytar. 1884-1886. Budapest, 61-62, 72 (1887) –
5. Lárencz L.: i. m. 170 –
6. Táplányi E.: Dr. Száhlender Lajos (1877-1946). *Gyógyszerészet*, 22, 387 (1978) –
7. A Budapesti Drogista és Gyógypár Nagykereskedelmi Szakiskola iratanyaga. Fővárosi Levéltár. VIII/738. –
8. Gyógyszerészi Hetilap, Budapest, 742 (1912) –
9. Kazay Endre levele Blahó Máriának. Budapest, 1912. december 2. –
10. Kazay Endre levele apjának, Kazay Andrásnak. Vértesacsá, 1922. december 1. –
11. Lárencz L.: Kazay Endre hírneves gyógyszerész. Galenus Kiadó, Bp. 2000.

L. L á r e n c z – L. S z m o d i t s: *Educational activity of Endre Kazay, the well-known Hungarian pharmacist*

The authors introduce the educational activity of Endre Kazay (1876-1923), the well-known Hungarian pharmacist. His numerous academic lectures and professional teachings at the Special School of Chemistry in Vértesacsá has significantly contributed to the development of pharmaceutical sciences (in Hungary). The bibliography of the doctoral dissertation of dr. Lárencz, Kazay-researcher, as well as family correspondence of Kazay and the memories of his sister-in-law Mrs. Etelka Blahó, recorded on tape in 1922 were used for this publication.

¹Pécs, Jókai Mór u. 51. – 7622

²Budapest, Högyes E. u. 1. – 1092